

GILUMINIŲ SAITŲ NAUDOJIMAS KŪRYBINĖJE ISTORIJOS STUDIJŲ VEIKLOJE

Doc. dr. Arūnas Vyšniauskas

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Anotacija. *Atkreipiamas dėmesys į per pastaruosius 15 metų pasikeitusias pasaulinio žiniatinklio sąlygas (Web 2.0), kurios verčia ieškoti naujų mokymo(si) ir studijavimo sprendimų: komunikacinių skaitmeninių mokymosi platformų kūrimas, postskaitmeninio vadovėlio idėja, socialinių tinklų galimybių išnaudojimas, kūrybiška eklektika ir kt. Straipsnyje iškeliami giluminių saitų reikšmė, didinant istorijos studijų medžiagos interaktyvumo galimybes. Pateikiami hipertekstų pavyzdžiai, kuriuose derinami paprastieji ir giluminiai saitai, nagrinėjant tankų istoriją kaip karybos istorijos dalį, siejant ją su dabarties karinėmis aktualijomis. Teikiami praktiniai patarimai, darant giluminius saitus, taip pat naudojant tinklalapius su viki funkcionalumu. Rekomenduojama plėsti studentų (kariūnų) rašto darbų ir stilių įvairovę, atsižvelgiant į istorijos perteikimo įvairialypius poreikius, savireguliacinio mokymosi perspektyvas, mokslinės prozos kūrimo įvaldymą ir humanitarinių mokslų dvasią.*

Pagrindiniai žodžiai: *saitas, giluminis saitas, karybos istorija, tankai, vadovėlis, viki, Web 2.0, istorijos studijos.*

Įvadas

Lietuvišku terminu „saitas“ įvardijame tai, kas anglų kalboje vadinama *hyperlink*, o sutrumpintai – *link*. T. y. hipertekste esanti nuoroda, turinti matomą dalį ir po ja paslėptą komponentą – nurodomo objekto adresą (Dagienė, V., Grigas, G., Jevsikova, T., 2008: 413). Lietuviškai vartotinas ir hipersaito terminas, tačiau „saitas“ yra trumpesnis žodis, dėl to – patogesnis. Paprastųjų saitų ir giluminių saitų problematika lietuviškoje akademinėje literatūroje jau yra nagrinėta teisiniu požiūriu – žvelgiant per intelektinės nuosavybės prizmę autorių teisių aspektais (Morkytė, E., 2007).

Šiame straipsnyje siekiama analitiškai aptarti saitų kūrimą ir hiperteksto komponavimą edukologiniu požiūriu, atskleisti giluminių saitų reikšmingumą bei perspektyvas, kūrybiškai studijuojant karybos istoriją ir kitus kariūnams artimus dalykus. Apie giluminius saitus istoriko kūrybinėje veikloje jau teko skaityti pranešimą 2012 m. rudenį Lenkijoje, Liubline, Marijos Kiuri-Sklodovskos universitete vykusioje mokslinėje konferencijoje „Multimedija ir istoriniai šaltiniai mokyme

ir tyrimuose“. Pagal pranešimą parengtas akademinis straipsnis pasirodė 2015 m. išleistame mokslinių straipsnių rinkinyje lenkų kalba. Jame suformulavau naują gebėjimą, svarbų istorikų kūrybinei veiklai. Jis skamba taip: „Kūrybiškas ir giluminis saitų internete darymas, įvairius šaltinius ir istorines informacijas tarpusavyje susiejant naujai ir originaliai, yra naudingas istorikui gebėjimas“ (Vyšniauskas, A., 2015: 306).

Toliau, perimant kai kurias lenkų kalba paskelbto straipsnio mintis, bus pateikti konkretūs pavyzdžiai istorine tematika lietuvių skaitytojams. Visų pirma, tokie, kurie susiję su karybos istorijos dalykais. Tikimės, kad tai padės atkreipti dėmesį į interneto technologijų efektyvesnę panaudojimą militarinės istorijos studijoms ir mokymuisi. Kodėl tai galėtų pasirodyti svarbu?

Teorinės literatūros apie studijų modernizavimą, projektų metodą ir pan., iš tikrųjų, yra nemažai, tačiau trūksta praktinių patarimų, ką ir kaip daryti, ko reikia siekti, kaip turi atrodyti sukurtas individualaus ir kolektyvinio mokymosi kūrybinis rezultatas – produktas. Į tai atkreiptas dėmesys šių eilučių autoriaus mokymo metodikos knygoje apie istorijos studijų modernizavimą (Vyšniauskas, A., 2002). Ji buvo įvertinta Švietimo ir mokslo ministerijos premija už mokslo populiarinimą, sulaukė palankių recenzijų akademinėje spaudoje. Toje knygoje pažymėta interneto reikšmė studijų modernizavimui, tačiau reikia nepamiršti, kad pasaulinis žiniatinklis *World Wide Web*, atvėręs galimybes laisvai ir momentaliai gauti įvairialypę informaciją skaitmeniniu formatu bet kuriame pasaulio taške su internetine prieiga, knygos pasirodymo metu, t. y. 2002 m., užbaiginėjo tik pirmąjį savo gyvavimo dešimtmetį.

Ižengus į XXI amžių, netrukus prasidėjo naujos kartos interneto fazė, su trumpintai įvardijama *Web 2.0*. Šis terminas pirmą kartą buvo viešai panaudotas 2003 m., bet dabar antrosios generacijos pasauliniam žiniatinkliui apibūdinti jau yra naudojami ir „socialinių medijų“, „socialinių tinklų“ terminai, mat esminiu bruožu internete tapo perėjimas nuo statiško HTML tinklalapių prie labiau dinamiškų, sudarant galimybę žmonėms daugiau tarpusavyje komunikuoti, bendradarbiauti, keistis informacija tinkle, naudotis įvairiais tinkliniais servisais. Vienu iš požymių tapo interneto vartotojų generuojamas turinys. *Wikipedia*, *YouTube*, *Facebook*, *Instagram* ir kiti atsiradę internetiniai žinių, naujienų, nuotraukų, filmuotos ir kitokios medžiagos dalijimosi kanalai atvėrė naujas sąlygas ir galimybes, kurias, daugelio supratimu, vertėtų efektyviau išnaudoti studijose.

Reaguodamas į vykstančius pasikeitimus, ieškojau naujų istorijos studijavimo būdų ir metodų – šioje srityje įgyta tam tikra asmeninė dėstytojo patirtis. Buvo sekamos mokslinės ir metodinės literatūros naujienos, atitinkami žiniasklaidos pranešimai, interviu su patyrusiais istorikais. Žiniasklaidoje užtinkame istorijos dėstytojų vertingų pasisakymų, tačiau grynai akademinės literatūros apie universitetinę didaktiką istorijos studijų srityje randame ne taip jau ir daug. O jei randame, tai joje dažniausiai aprašinėjami asmeniniai dėstytojų potyriai, įdomios situacijos, kilusios problemos ir pan. Vadinas, konkrečių atvejų analizė, asmeninės patirties pertei-

kimas, pasidalinimas ir išvalgos bei apibendrinimai yra metodinė vertybė *per se*. Tą, pavyzdžiui, galima konstatuoti, paminint prieš dešimtmetį Vokietijoje išleista teminį straipsnių rinkinį, skirtą projektų metodui istorijos užsiėmimuose (Lässig, S., Pohl, K. H. (Hrsg.), 2007). Dalis rinkinio autorių buvo aukštųjų mokyklų dėstytojai – istorikai, atskleidę gerosios praktikos pavyzdžių, bet kartais nenutylėję ir nepasisekusius dalykus.

Tikiuosi, kad šiame straipsnyje aptariama giluminių saitų problematika, pateikiami keli originalūs hiperteksto pavyzdžiai ir praktiniai patarimai, taip pat naujo tipo vadovėlių kūrimo globalinių tendencijų išryškinimas padės ne tik istorikams, bet ir kitų sričių dėstytojams kūrybiškai pasinaudoti Web 2.0 teikiamomis galimybėmis, įtraukiant besimokančiuosius į projektinę veiklą, naudojant mokymosi platformas su viki funkcionalumu. Straipsnio pabaigoje bus pasidalinta išvalgomis ir tam tikrais apibendrinimais apie galimas tolesnes studijų modernizavimo ir optimizavimo kryptis, žvelgiant iš humanitarinių mokslų atstovo perspektyvos.

1. Kūrybiška eklektika istorijos pažinimo tikslais

Giluminiais saitais laikomas toks hipersaitų kūrimo būdas, kai sąsaja internete dedama į konkretų internetinio resurso elementą. Anglų kalboje tai įvardijama žodžiais *deep links* arba sudurtiniu terminu *deep-links*, o giluminių saitų kūrimas vadinamas *deep linking*. Jis suteikia galimybę tiesiogiai pakliūti ne tik į dokumentų atskirus failus, bet net ir atskirus dokumento puslapius arba grafinius atvaizdus, tam tikras audio failų vietas, filmuotos medžiagos atskirus momentus, kadrus ir t. t. Tokie saitai ženkliai pagerina tradicinio istorijos pažinimo ir perteikimo galimybes. Galima sakyti, kad pasaulinis žiniatinklis ir susikūrė kaip hipersaitų sistema, tačiau dabartiniais laikais atsirado žymiai daugiau galimybių rasti medžiagos, ją pasirinkti ir kūrybiškai susieti. O jei priimsime tai, ką sako šiuolaikinė vokiečių istorikė Ana Veronika Vendland (Anna Veronika Wendland), – „geri istorikai yra kūrybiški eklektikai“ (Вендланд, А. В., 2012).

Iliustruotų informacinių koliažų metodika, kurią esu pateikęs minėtoje 2002 m. metodikos knygoje, suskamba tokiomis sąlygomis dar aktualiau, mat jei vaizduojamajame mene koliažas įteisino tam tikrą eklektiką, priklijuojant plokštumoje heterogeniškos prigimties dalis, tai informaciniame koliaže žinios pateikiamos, pasirinkus jas iš įvairiausių resursų ir atskiras dalis „suklijuojant“ į rišlų tekstą su iliustracijomis. Anksčiau tai buvo daroma popieriniuose variantuose, o dabar, dirbdamas su studentais, pastaraisiais metais labiau orientuojuosi į skaitmeninį formatą. Juk fiksuotoms versijoms studento rašto darbas, padarytas MS Word formatu, nesunkiai konvertuojamas į PDF failą, kurį patogų pateikti virtualioje mokymosi aplinkoje.

1.1. Saitai vikiuose. Nors kaip vartotojas esu įvaldęs interneto puslapių kūrimą, o saitų kūrimas čia yra natūralus dalykas, tačiau pastaraisiais metais nemažai naudojausi viki galimybėmis, kurios dar labiau techniškai supaprastina turinio medžiagos pateikimą ir kolaboratyvinę veiklą. Teko kaip kūrėjui naudotis *The Wikimedia Foundation* operuojamomis platformomis: Vikipedija, Viki knygomis, Vikiteka. Nors turiu *Facebook* paskyrą, pripažindamas pastarojo socialinio tinklo potencialą, juo vis dėlto naudojuosi mažai, tačiau nuo 2014 m. susidomėjau Google puslapių (*Google Sites*) teikiamomis galimybėmis, mat čia galima buvo įtraukti studentus kaip registruotus vartotojus ir bendromis pastangomis kurti studijoms naudingą turinį, naudojantis viki funkcionalumu. 2014–2015 m. m. ir 2015–2016 m. m., dėstydamas VU Filologijos fakulteto Skandinavistikos centro studentams, Google puslapių platformoje inicijavau viki projektą, kurį pavadinau *Skandevu*. Jis prieinamas tik registruotiems vartotojams, o jame sudėta mano ir studentų sukurta medžiaga, leidžianti geriau pažinti Šiaurės šalių geografiją, kultūrą, istoriją, kasdienį gyvenimą ir t. t.

2016–2017 m. m., pradėjus dirbti Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje, remiantis *Google Sites* galimybėmis ir naudojant tarnybinio el. pašto prisijungimo paskyrą, buvo sukurtas vikis „Karybos istorija“, prieinamas registruotiems vartotojams – kariūnams. Vikių panaudojimas karybos dalykų gilesniam pažinimui ir kūrybinio turinio kūrimui nėra naujiena – kaip pavyzdį galima nurodyti *Military Wiki*. Tai didžiausia online enciklopedija karine tematika anglų kalba, prieinama laisvai. Šiuo metu ten yra virš 200 tūkstančių straipsnių, o minėtas vikis „Karybos istorija“ – lietuviškas, prieinamas tik registruotiems vartotojams. Be to, čia galima rašyti nebūtinai sausu enciklopediniu stiliumi.

Kai kurie pastoviai atnaujinamo vikio „Karybos istorija“ tinklalapiai įgijo pakankamai brandžią kondiciją, tinkamą tolesniam studijavimui ir medžiagos tobulinimui, taip pat ir kaip metodiškai vertų dėmesio tekstų pavyzdžių publikavimui. Pateiksiu keletą fragmentų iš sukurto viki puslapio „100 metų tankų istorijos“. Naudoti tiek įprasti, tiek giluminiai saitai. Atrodo, kas čia tokio? Juk *Google* paieškos sistema apie tankus pagal raktinius žodžius duoda gausybę resursų. Vis dėlto internetinės paieškos robotai resursus pateikia atskirai, nesusiedami jų tarpusavyje literatūriškai ir konceptualiai. Bet tai, ko nesugeba robotai, gali padaryti žmonės! Žemiau pateikiame tekste nuorodos į internetinius resursus yra integruotos į išlų tekstą, kuris gali būti traktuojamas kaip vadovėlinio teksto, skirto tankų istorijai, dalis.

1.2. Šimtametė tankų istorija. Spausdintame įremitame tekste internetiniams adresams nurodyti panaudota išnašų funkcija. Išnašos pateikiamos straipsnio pabaigoje.

Pirmieji tankai

Britai ir prancūzai – tankų pionieriai. Tankai pirmą kartą pasaulio istorijoje buvo panaudoti 1916 m. rugsėjo 15 d. Somos mūšyje. Tai buvo britų tanko modelis Mark I. BBC interaktyvi animacija: **Weapons of War: Mark 1 Tank**¹. Atkreipkite dėmesį, kad pirmasis mūšyje panaudotas tankas buvo rombo formos, o vikšrai – per visą korpuso aukštį. Taip britų konstruktoriai siekė išvengti galimo vikšrų nukritimo mūšio metu. Vikšrai nekrito, bet gremėzdiskas tankas buvo mažai manevringas. Paraleliai savo tanko modelį kūrė ir prancūzai, jų dizainas buvo kitas. Pirmuoju moderniu tanku laikomas būtent prancūziškasis **Renault FT**². Nesunku suprasti, kad vėliau tankų gamyboje pasaulyje išgalėjo prancūziškojo tipo konstrukcija, kurios esmė – ant vikšrinės platformos sumontuotas bokštelis su patranka. Tuo keliu nuėjo ir vokiečių bei rusų konstruktoriai.

Vokiečiai kūrė savo tankus. Vokiečiai pirmąjį tanko prototipą pasigamino 1917 m., 1918 m. turėjo pagaminę tinkamų karinėms operacijoms A7V modelio 20 tankų, kas buvo mažai, palyginus su britais ir prancūzais, tačiau **vokiškasis tankas atrodė grėsmingai**³. Vykęs sprendimas buvo daryti vikšrus ne per visą tanko aukštį, kaip pirmuosiuose britų tankuose. Mažiau vykęs buvo tanko **aukštis**⁴ (3,3 m, kai plotis buvo 3,1 m), dėl ko svorio centras taip pat buvo aukščiau ir tankas lengviau galėjo **nuvirsti**⁵. Kai tai suprasta, vėliau visos šalys ėmė gaminti labiau „prisiplojusius“ modelius, ko laikomasi iki šių dienų. Tiesa, Vokietijai po I pasaulinio karo buvo uždrausta gaminti tankus, tačiau jie buvo gaminami slapta, bendradarbiaujant su Švedija, o išbandyti, bendradarbiaujant su Sovietų Sąjunga. Tam buvo sukurta slapta tankų karo akademija: **The Secret School of War: The Soviet-German Tank Academy at Kama**⁶.

Sovietai kūrė savo tankus. Yra išlikusi įdomi nuotrauka iš parodo Maskvoje XX a. 4-ojo dešimtmečio antroje pusėje – **didžiulio tanko imitacija iš gyvų žmonių**⁷ (žiūrėti tinklalapio apačioje). Kas kas originalaus? Iš tikrųjų, Sovietų Rusijoje pirmieji tankai pradėti gaminti, kopijuojant prancūziškuosius *Renault*. 1920 m. taip pagamintas pirmasis tankas, kuriam suteiktas pavadinimas „**Kovotojas už laisvę draugas LENINAS**“ (Борец за СВОБОДУ ТОВА. ЛЕНИН)⁸. Bent jau pavadinimas tikrai buvo originalus. 4-ajame dešimtmetyje sovietų tankai buvo gaminami, kopijuojant jau britų naujesnius tankus. Būtent toks buvo sovietų lengvasis tankas T-26 ir vidutinis tankas T-28. Jie naudoti ir okupuojant Lietuvą 1940 m. birželį.

Baltijos šalys tankus pirkė. Didžiosios valstybės suprato, kad kariauti teks moderniais ginklais, o tankams čia turėjo tekti žymiai svarbesnis vaidmuo nei I pasaulinio karo metais. Tačiau tankus buvo galima pasigaminti, turint tik sunkiąją industriją, dėl to Baltijos valstybės dairėsi, kur čia jų nusipirkti. Tankų turėjo ir nepriklausomos Lietuvos kariuomenė – „**Tankai Lietuvos kariuomenėje 1924–1940 m.**“⁹ (2015 m. leidinys). Šiame leidinyje yra aprašomi bei parodomi Latvijos ir Estijos tankai. Baltijos valstybės pačios tankų negamino, o pirkė iš kitų šalių.

Jubiliejiniai straipsniai. Pirmojo tankų panaudojimo proga praėjus šimtmečiui, 2016 m. pasaulinėje žiniasklaidoje pasirodė nemažai straipsnių, apžvelgiančių tankų istoriją, primenant jų debiutą mūšio lauke:

Tank at 100: Baptism of fire, fear and blood¹⁰ (*BBC News*, 2016-09-15)

100 Jahre Panzer: Von Mark I bis Leopard 2¹¹ (*Neue Zürcher Zeitung*, 2016-09-15)

Stahlkolosse veränderten den Krieg: Vor 100 Jahren rollte der erste Panzer in die Schlacht¹² (*n-tv.de*, 2016-09-15) **Как танки изменились за 100 лет**¹³ (*Известия*, 2016-09-15) ir kt.

„Sausumos laivai“ nebijojo kulkų. I pasaulinio karo metais tankai perversmo karyboje nepadarė, tačiau jais buvo susidomėta neatsitiktinai, mat tame kare masiškai buvo naudojami kulkosvaidžiai, kurie labai sustiprino gynybos galimybes ir ženkliai stabdė pėstininkų puolimą. Šarvuoto judančio tanko idėja tokiomis sąlygomis atrodė kariškiams ir konstruktoriams labai perspektyvi. Jei pirmasis tankų panaudojimas 1916 metais britams nebuvo itin sėkmingas, tai 1917 m. ir 1918 m. atskiruose mūšiuose jau ėmė ryškėti, kokią galią turi siauresniame fronto ruože sutelktos tankų pajėgos. Į tai po karo atkreipė dėmesį ir susikūrusi lietuviška karinė žiniasklaida. Žr.: **Iš tankų istorijos**¹⁴ [Karys, 1922-06-14, Nr. 28, p. 329–332].

Paprasti ir giluminiai saitai buvo naudojami ir kuriant teksto dalį apie šiuolaikinius vokiečių tankus *Leopard 2*. Čia šiek tiek pasitelkta ir lengvo humoro. Nagrinėjant internetu prieinamą užsienyje naudotą mokomąją medžiagą karine tematika, teko pastebėti, kad lengvo humoro dozė, kuri kaip intarpas pateikiama bendrame kontekste, nėra vengtinas dalykas, nes padeda geriau suprasti ir įsisavinti pagrindinę temą. Antai amerikiečių 1944 m. mokomajame filme apie vokiečių zenitinę patranką *Flak* buvo panaudotas intarpas iš Volto Disnėjaus (Walt Disney) kompanijos animacinio filmo. Vaizduojamas epizodas, kaip medžiotojas šaudo į skrendantį ančiuką, o tas, vargšelis, pašautas nusileidžia, išskleisdamas parašiutą. Tačiau iš karto po to žaismingo animacinio intarpo eina gana detalus balistinių dalykų paaiškinimas apie bene garsiausio II pasaulinio karo ginklo praktinį panaudojimą.

Toliau pateikiamoje teksto dalyje apie vokiečių tankus *Leopard 2* tam tikra humoro dozė irgi randama. Taip yra dar ir dėl to, kad dabartiniuose pažinimui bei mokymui skirtuose filmukuose šypsena sukeliančios situacijos taip pat fragmentiškai naudojamos. Antai į *YouTube* kanalą įkeltame vokiečių filmuke tankas *Leopard 2* pravažiuoja neišlaistydamas alaus bokalo, o po šių kadru iš karto rodomos dinamiškos schemos su paaiškinimais apie tanko stabilizavimo sistemos konstrukciją.

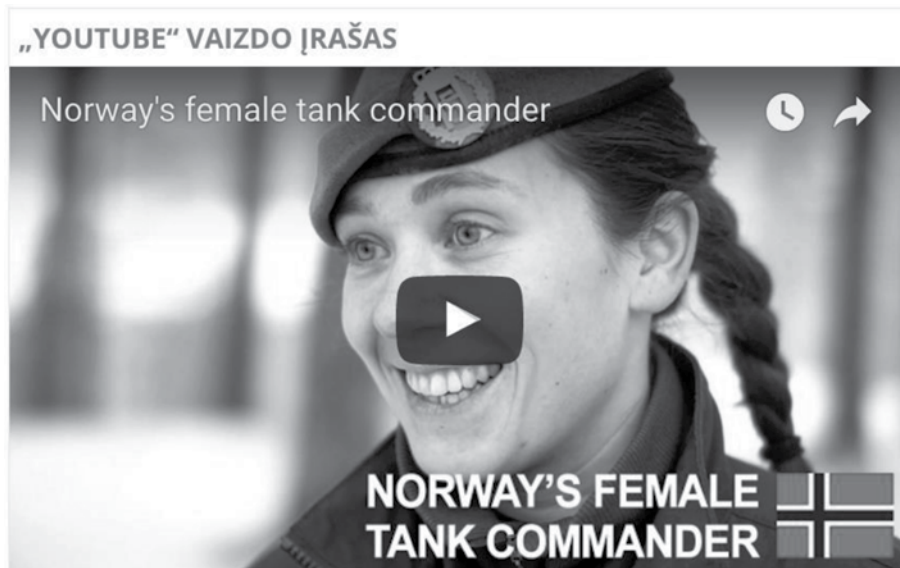
Vokiečių tankas *Leopard*²

Šiuolaikinio vokiečių tanko *Leopard 2* stabdymo galimybės. Rodomas pavykęs variantas. Vienas kariūnas komentavo taip: „Kiek reikėjo ištaškyti, kol pavyko?“ Humoras, žinoma...

YOUTUBE 2014 m. vaizdo įrašas¹⁵

Juokas juokais, bet *Leopard 2* laikomas vienu geriausių tankų pasaulyje, o sako, kad ir buvo pats geriausias. Bent tokiu 2002 m. jį pripažino kariniai ekspertai: **Geriausi lėktuvai – amerikietiški, o tankai – vokiški**¹⁶. Šių tankų yra ir Baltijos šalyse. 2014 m. Latvija juos pirkė iš Nyderlandų. Tais metais į NATO pratybas Lietuvoje buvo atvažiuavę 4 naujesnės modifikacijos tankai *Leopard 2 A5*. O 2017 m. su tankais *Leopard 2* į Lietuvą atvažiavo vokiečiai, kurie veiks NATO bataliono sudėtyje. Sprendimas priimtas 2016 m. rudenį: **Patvirtinta: Vokietija Lietuvoje dislokuos tankus**¹⁷. Šio tanko įgulą sudaro 4 žmonės: **vizualizacija 7:03–7:12**¹⁸. Tankas gerai šaudo, nes turi gerą stabilizavimo sistemą: važiuojant **alaus bokalo neišlaisto**¹⁹.

Moteris tankistė? Vyrų, laikykites, 2017 m. gegužės mėnesį pastiprinimui į Lietuvą atvyksta leitenantė Silje Johansen Willassen, pirmoji moteris Norvegijoje, vadovaujanti 4 „Leopard“ tankų būriui (žr. 1 pav.).

1 pav. YOUTUBE 2017 m. vaizdo įrašas²⁰

Leo šarvai – geriausi priekyje. *Leo* – taip meiliai vokiečiai sutrumpintai vadina savo tanką *Leopard*. Vis dėlto *Leopard 2* pasirodė pažeidžiamas iš šono ir galo, mat kaip ir visi tankai konstruoti frontalinei atakai, dėl ko stipriausi šarvai priekyje, o iš šonų ir gale – silpnesni, taip neperviršijant svorio ir išlaikant mobilumą. Tanko *Leopard* konceptas pradėtas kurti dar 1963-iaisiais, t. y. „Šaltojo karo“ metais, įsivaizduojant, kad sovietai puls Vakarų su tankais per Fuldos koridorių Vokietijoje, kur jų sulaikymui kaip tik ir galėjo išvažiuoti naujieji tankai, itin apsišarvavę iš priekio. NATO strategai prie Fuldos planavo generalinį tankų mūšį, turėjusį sulaikyti tolesnę sovietų invaziją, kol būtų pritrauktos papildomos Vakarų šalių karinės pajėgos. Sėkmingai pratestavus, pirmieji *Leopard 2* tankai Bundesverui oficialiai tiekti nuo 1979 m.

Sirijoje sugriautas „Leopardų“ mitas. Islamo valstybės teroristams pavyko su rusų gamybos raketomis 2016 m. gruodžio mėnesį prie Sirijos miesto al-Babo sunaikinti keletą „Leopardų“, naudojamų Turkijos karinėse pajėgose. Teroristai skelbia, kad sunaikino net 10 „Leopardų“. Oficialiai turkai to nepatvirtino, tačiau kariniai ekspertai, išnagrinėję teroristų paskelbtą video medžiagą, neabejoja bent dėl dalies to skaičiaus. Apie tai 2017 m. sausį rašė įtakingas Vokietijos dienraštis „Die Welt“²¹, komentavo ir kiti žiniasklaidos ruporai. Tiesa, kalba eina apie senesnę *Leopard 2 A4* modelį. Jis dabar Bundesvere jau nenaudojamas.

Turkijos vokiški tankai pašauti miesto prieigose. *Leopard 2 A4* modelis, gamintas 1985–1992 m., yra labiausiai paplitusi versija. Sprendžiant iš vokiečių spaudos pranešimų, prie al Babo buvo pašauti būtent tie tankai, kurie pasiekė miesto ribą, o teroristai galėjo prie jų priartėti iš šono ir užpakalio, taip išnaudodami silpnąją „Leopardų“ vietą. Vokiečių ekspertai, išnagrinėję video medžiagą, laiko, kad prie tankų nuostolio galėjo prisidėti ir blogas vadovavimas. Mat susidaro įspūdis, kad Turkijos tankai veikė pavieniui. Jie turėtų veikti bendromis pajėgomis, palaikomi artilerijos, o iš šonų dengiami pėstininkų. Apie tai rašė „Frankfurter Allgemeine Zeitung“²².

Naujausi Leopard 2 variantai. Kardinalus apsaugos sprendimas būtų techninio pobūdžio, įdiegiant aktyvios gynybos sistemą, tačiau ji yra tik kūrimo stadijoje. Net ir naujausias *Leopard 2* variantas, žymimas indeksu A7, ir dar naujesnis A7+ kol kas jos neturi. Kuriamas naujas *Leopard 2* variantas A7V dar nepasirodė – jį bandymams numatoma duoti Bundesveivui 2018 m. III ketvirtyje. Į naujo modelio numeracijos indeksą įrašant raidę V, pažymimas žodis *verbessert*, kas išvertus reiškia „pagerintas“. Tokiu modelio pavadinimu vokiečiai nori pažymėti ir savo pirmojo funkcionalaus tanko šimtmetį. Taigi, 2018 m. išriausos tankai, indeksuoti A7V, t. y. kaip ir tie, kurie pasirodė 1918-aisiais. *Leopard 2* A7V atspindės tai, ką vokiečiams pavyko pasiekti tankų gamybos srityje per 100 metų.

Šiais tekstais vikiyje „Karybos istorija“ galima manipuluoti, juos adaptuoti individualiems ar grupiniams poreikiams, supaprastinti arba kaip tik išplėtoti, atnaujinti, aktualizuoti, papildyti klausimais, užduotimis ir t. t. 2017 m. gegužės mėnesį į Lietuvą su tankų būriu atvykus leitenantei Siljei Johansen Vilasen (Silje Johansen Willassen), apie ją ir tankus *Leopard* 2017 m. birželio 1 d. pasirodė straipsnis naujienų portale Delfi.lt. Dėl to vikio tekste įterpiau saitą į korespondento Vaido Saldžiūno parengtą straipsnį (Saldžiūnas, V., 2017), taip atnaujindamas informaciją. Jei nepatinka teksto struktūra, gali jį perstruktūruoti ir pan. Toks tekstų redagavimas bei keitimas galėtų tapti studijavimo proceso dalimi. Čia pateikiama tik dalis vikio, o visas tinklalapis apie tankų šimtmetę istoriją gali būti traktuojamas kaip karybos istorijos mokomosios priemonės atskiras skyrius. Tai nėra enciklopedinis turinys, bet mokymuisi skirti skaitiniai, metodinės priemonės, vadovėliniai tekstai ir neturi būti rašomi kaip enciklopedijai.

1.3. Keli praktiniai patarimai. Viena iš praktinių problemų, naudojant saitus – tai jų funkcionavimas. Jie nėra amžini: keičiasi resurso talpinimas serveriuose, internetiniai adresai, resursas panaikinamas, apribojama prieiga atskiroms šalims ir t. t. Tačiau saitų aktualizavimas dažnai nėra tokia jau sudėtinga problema, mat resursui išnykus vienoje vietoje, jis neretai atsiranda kitur, o saitus nesunku atnaujinti. Be to, naratyvinėse hiperteksto struktūrose vieną objektą internete galima pakeisti kitu panašaus pobūdžio, įterpiančią naują saitą.

Norėję atkreipti dėmesį ir į kai kuriuos techninius dalykus. *YouTube* kanale giluminis saitas sukuriamas, pridėdant prie internetinio adreso galūnę pagal schemą #t=XmYs, kur X reiškia minutės skaičių, o Y – sekundės skaičių. PDF faile nuoroda į konkretų puslapį gaunama prie dokumento internetinio adreso, besibaigiančio galūne pdf, pridėdant puslapio numerį #page=n, kur n reiškia dokumento puslapio numerį. Dėti saitus į grafinius failus (jpg, png, gif) taip pat nesunku – tereikia kopijuoti ne svetainės, kurioje yra vaizdas, o pačio grafinio failo internetinį adresą ir jį panaudoti hipersaito sukūrimui. Ši funkcija yra svarbi ir dėl autorių teisių, mat radęs internete tinkančią nuotrauką ar paveiksluką, nukopijavęs grafinius failus, ne visada gali juos laisvai panaudoti savo teksto iliustracijai. Būtina atsiklausti jų autorių teisių savininkų, gauti leidimą kopijuoti, pasinaudoti ir publikuoti, platinti.

Dėl to gali atsirasti papildomų problemų. Pakeitus giluminį saitą viešai prieinamu failu, daugelio šių problemų išvengiama.

Dėl saitų naudojimo vis dėlto teisinėje praktikoje yra buvę kolizijų, tačiau giluminio sito panaudojimas dažniausiai nebuvo laikomas intelektinės nuosavybės pažeidimu. Vokietijos federalinis teismas (vok. *Bundesgerichtshof*) 2003 m. konstatavo, kad jei turinio pateikėjas atskirus dokumentus daro laisvai prieinamus internete ir be apribojimų, tai tada yra legitimu ir leistina dėti nuorodas, naudojant giluminius saitus (Stadler, T., 2003).

Dar viena pastaba dėl teksto pateikimo. Yra žinoma, kad tekstas, užimantis visą ekraną ir nepadalintas į atskiras mažesnes dalis, nėra patogus skaityti. Dėl to tekstas vikiuose irgi, paprastai, struktūruojamas, suskirstomas į nedidelius teksto paragrafus. Turint išmaniuosius telefonus, planšetes ir t. t., toks požiūris dar labiau pasiteisina. Vikipediją valdantis operatorius *The Wikimedia Foundation* planuoja dar labiau optimizuoti laisvąją enciklopediją ir kitus projektus, atsižvelgiant į išmaniuosius įrenginius su mažu ekranu (Dredge, S., 2016). Be to, kuriamos programėlės specialiai mobiliesiems įrenginiams, palengvinančios giluminius saitus (angl. *mobile deep linking*). Situacija su saitais, jų funkcionavimu dabar yra geresnė nei prieš keliolika metų. Tai gera žinia istorikams ir studijų dalyviams, nes galima skirti daugiau dėmesio istoriniam turiniui, jo analizavimui, kūrybiniam pritaikymui ir perteikimui, naujų naratyvinių konstrukcijų kūrimui, o ne techninės natūros problemoms.

Taip pat atkreiptinas dėmesys į tai, kad istorijos temomis nemažai publikuojančiais pripažinti plačiajai visuomenei skirti iliustruoti žurnalai, tiksliau, jų autoriai, daugeliu atvejų nesilaiko gana mažais tiražais leidžiamų akademinų žurnalų ir kai kurių aukštųjų mokyklų metodiniuose rašto darbuose išdėstomų reikalavimų rašyti pagal vieną ir tą pačią schemą. Realiam gyvenime yra pasirenkamos įvairios kūrybinio rašymo strategijos, tik dalinai susijusios su akademinio mokslo reikalavimais, kas leidžia sudominti didesnius skaitytojų sluoksnius, kurie mokslinių straipsnių neskaito apskritai (Vyšniauskas, A., 2012).

Į mokslo populiarinimui naudingą stilistiką reikėtų atsižvelgti ateityje, suteikiant galimybes ir kariūnams rengti tokius rašto darbus, kuriuos nesunku būtų adaptuoti straipsnio publikacijai „glianciniame“ žurnale, karinio dalinio informaciniame leidinyje, naujienų internetiniame portale ir t. t. Reikia nepamiršti, kad mokslininkų rengimas yra numatytas trečiojoje universitetinių studijų pakopoje, doktorantūroje, kurioje studijuoja tik nedidelis procentas turinčiųjų magistro diplomą. Studijuojant bakalauro lygmenyje, be akademinio rašymo pradų suteikimo, svarbus galėtų būti ir įvairesnės naratyvinės patirties įgijimas, įskaitant kūrybišką eklectiką.

2. Globalinės vadovėlinės perspektyvos

Vienas iš projektinio darbo formų trūkumų yra tai, kad studentai, įsigilinę į vieną ar kitą siauresnę probleminę temą, nors ir gali sukurti dėmesio vertą kūrybinį rezultatą, tačiau automatiškai negauna sisteminių žinių apie studijuojamo dalyko visumą. Panašiai galima kalbėti apie studentų rašto darbus, rašomus viena ar kita daugiau ar mažiau siauresne tematika. Visuminio požiūrio formavimui studijų eigoje turėtų pasitarnauti vadovėlis, kuriame mokymo(si) tikslais sistemiskai išdėstoma medžiaga. Tačiau ar šiais laikais vadovėlis turi būti toks, koks buvo anksčiau? Toliau bus apžvelgta keletas ieškojimų krypčių, bandančių sukurti kažką naujo ir originalaus šioje srityje.

2.1. Skaitmeninė mokymosi platforma turi būti ekonomiškai efektyvi.

Beveik neabejojama, kad naujos technologinės galimybės keičia studijas ir mokymosi procesą ir toliau jį keis, tačiau, kaip ir ką daryti mokymo pajėgoms naujomis sąlygomis konkrečiai, tai dar nėra pakankamai išsikristalizavę dalykai, nors bandymų modernizuoti mokymosi procesus yra nemažai. Stambiausia pasaulyje leidybinė ir edukacinė korporacija *Pearson* jau keletą metų skelbiasi kurianti debesų kompiuterija pagrįstą globalinę skaitmeninę mokymosi platformą, kuri revoliucionizuos visą edukacinę industriją, leis pasiekti rinkas, kurių iki šiol ši korporacija neaptarnavo. Manoma, kad tai pavyktų bendradarbiaujant su edukatoriais ir švietimo institucijomis, kartu ieškant asociacijų su tokiais skaitmeninių medijų gigantais kaip *Facebook*, *Amazon* ar *Netflix* (Ismail, N., 2016).

Pearson yra komercinė korporacija. Dėl to, net ir radus efektyvius skaitmeninės platformos modelius edukacine prasme, neaišku, ar jie pasiteisins ekonomiškai. *Microsoft* nuo 1993 m. leidžiama elektroninė multimedija – enciklopedija *Microsoft Encarta* – savo laiku buvo nebloga, tačiau tolesnis jos leidimas tiek diskuose, tiek *online* 2009 m. buvo sustabdytas. *Microsoft Encarta* XX a. paskutiniajame dešimtmetyje revoliucionizavo enciklopedinį medžiagos pateikimą. Pasinaudodama jau kitų sukurtais enciklopediniais tekstais, ji skyrė ypač didelį dėmesį informacijos pateikimo vizualiniam patrauklumui, pridėdant daug grafikos, filmuotos medžiagos, audio failų. Prieš tradicines spausdintas enciklopedijas buvo laimima ir vykdant agresyvią kainų politiką. Už beveik 100 dolerių buvo galima įsigyti didelės enciklopedinės informacijos talpos keletą CD-ROM diskų ar vieną DVD, sutauptant šimtus ir tūkstančius dolerių, palyginus su daugiatome spausdinta enciklopedija. Neretai enciklopedijos *Encarta* kaina buvo įskaičiuojama į naujo kompiuterio bendrą kainą, įsigijant naują kompiuterį su *Microsoft Windows* operacine sistema. Tačiau pasikeitė sąlygos, atsirado *Web 2.0*, kurio vienu iš labiausiai žinomų dalykų tapo laisvoji enciklopedija Vikipedija, kuriama ir platinama nemokamai. *Microsoft* neatlaikė konkurencijos (Kleinz, T., 2009). Jai tiesiog neapsimokėjo toliau investuoti į enciklopedinį projektą, negaunant įdėtų lėšų susigrąžinimo ir pelno.

Reikšminga, kad kompiuterių klasės, lingafoniniai kabinetai, kalbos laboratorijos, kuriomis taip didžiavosi kai kurie švietimo įstaigų vadovai, šiais laikais taip pat jau laikomi seniena. Žymiai svarbiau yra turėti gerą interneto ryšį, nes beveik kiekvienas besimokantysis turi mobilų išmanųjį įrenginį ir/ar kompiuterį. Vokietijoje pastaruoju metu bus skiriamas padidintas dėmesys mokykloms, kuriant kokybiškus bevielius tinklus. Į pagalbą siūlosi ir *Google* korporacija, jau stipriai įkėlusį koją į Indijos ir kai kurių kitų šalių švietimo sistemas ne tik infrastruktūros kūrimo prasme, bet ir turinio teikimo galimybėmis. Vokiečiai akcentuoja, kad šalis atsilieka skaitmeninės švietimo aplinkos srityje, o internetinio ryšio kokybės ir e-paslaugų prasme sektiniais pavyzdžiais neretai nurodomos žymiai mažesnės šalys, tarp jų ir Estija. Pasinaudojant debesų kompiuterijos galimybėmis, sudaryti palankią skaitmeninę aplinką mokytis ne tik informatikos, bet ir vokiečių kalbos ar istorijos – taip aktualiai keliamas tikslas Vokietijoje (Kloepfer, I., 2017). Savaime suprantama, kad saitų ir konkrečiai giluminių saitų kūrimas pasauliniame žiniatinklyje dėl tokių permainų tik didės ir jo reikšmė kils. Turint omenyje vieną sparčiausių pasauliniu mastu internetinio ryšio greitį Lietuvoje, šia technine sąlyga mums reikėtų tinkamai pasinaudoti, pas save kuriant ir platinant vertingą dalykinį turinį, pritaikant jį savišvietai ir kolektyviniam mokymuisi.

2.2. Postskaitmeninio vadovėlio idėja. Jei popierinio tipo vadovėlį paversi skaitmeniniu tekstu ir be statiškų iliustracijų pridėsi dar ir kitos įdomios grafinės medžiagos, video, animacijų su garsiniais efektais, žaidybinių elementų ir t. t., tai gausis skaitmeninis vadovėlis. Tokio tipo vadovėlius leidžia ir Lietuvos leidyklos. Pirmasis Lietuvoje istorijos vadovėlis skaitmeniniu formatu buvo išleistas 2002 m. Jo sudarytojas, redaktorius ir projekto vadovas – Eugenijus Jovaiša, o dirbo gausi istorikų ir kitų specialistų komanda (Gimtoji istorija, 2002). Buvo ir antrasis vadovėlio leidimas, o jo medžiaga dabar yra prieinama ir internete. Sukūrimo metu tai buvo itin modernus dalykas, turintis išliekamąją vertę, tačiau skaitmeninis vadovėlis „Gimtoji istorija“ pagamintas dar iki *Web 2.0* atsiradimo.

Dabar pasaulyje jau yra keliami postskaitmeninio vadovėlio (angl. *post-digital textbook*) idėja. *Post-digital* sąvoka, gimusi kūrybinio meno teoretikų aplinkoje (Cascone, K., 2000), šiuo metu vis plačiau imama vartoti platesnėmis prasmėmis. Terminas, angliškai rašomas *post-digital*, *postdigital*, *post digital*, tęsia savo pritaikymo karjerą. Antai atsirado postskaitmeninio pasaulio sąvoka, kuria apibūdinama padėtis, kai skaitmena – *digitalis* – yra integruota į mūsų kasdienį gyvenimą (Doty, C., 2016). Kūrybą, švietimą ir daugelį kitų dalykų galiausiai lemia ne technologijos, o kultūra, ne robotai, o žmonės. Bet tie žmonės naudoja technologinius prietaisus natūraliai savo aplinkoje.

Tokios permainos, kai trinasi ribos tarp skaitmenizuoto pasaulio ir kasdienio gyvenimo, inspiravo idėją, į kurią norisi atkreipti dėmesį švietimo ir studijų tolesnės perspektyvos srityje. Tai JAV valstybiniame Arizonos universitete 2014 m. pradėtas ambicingas postskaitmeninio vadovėlio projektas, vykdomas 3 mokslinin-

kų. Jis fokusuotas į naują mokymosi technologiją, kurioje personalizuotas mokymasis būtų kombinuojamas su bendradarbiavimu, resursų dalinimusi, mokymąsi suprantant kaip socialinį procesą. Projekto vykdytojai žiniasklaidoje konstatavo, kad ikišioliniai skaitmeniniai vadovėliai yra nuobodūs. Projekto tikslas būtų sukurti postskaitmeninio vadovėlio prototipą, kuris būtų toks reikšmingas, kad galėtų pakeisti vyraujančią mokymąsi iš tradicinio materialaus vadovėlio – popierinio ar skaitmeninio. Vadovėlis turi tarnauti ne tik kaip žinių sistema, bet ir kaip bendradarbiavimo išteklius.

Postskaitmeninis vadovėlis turėtų būti kažkas nauja, kas galėtų efektyviai funkcionuoti socialiniuose tinkluose, kolektyviai mokantis, derinant individualias mokymosi trajektorijas su komunikacija kolektyve. Tam naujam mokymosi technologijos žanrui gal ir ne visai tiks vadovėlio terminas, bet šiuo atveju norima pasakyti, kad tas naujas mokymasis bus toks pats svarbus, kaip anksčiau buvo iš vadovėlio. Dotacija iš pradžių gauta 2 metams, skyrus 299 tūkst. dolerių finansavimą. Projektas startavo 2014 m. rudenį, bet 2015 m. vasarą buvo pakoreguotas, o visas biudžetas padidintas iki 315 tūkst. dolerių. Vėliau JAV Nacionalinio mokslo fondo interneto svetainėje preliminariai buvo nurodyta projekto užbaigimo data – 2017 m. liepos 31 d. (EAGER. 2014–2017). Interneto apie projekto eigą nebuvo skelbiama. Neaišku, ar projektas bus sėkmingai užbaigtas, ar geidžiamas postskaitmeninio vadovėlio prototipas bus iš tikrųjų sukurtas.

Kaip ten bebūtų, išėities pozicija yra reali, mat iš savo gyvenimiškos praktikos ir mokymosi aplinkos stebėjimo galiu konstatuoti, kad šiuolaikiniam jaunimui nepatinka „kalimas iš vadovėlio“, nes jau kelerių metų vaikas auga, baksnodamas planšetinį kompiuterį ar kitą išmanųjų įrenginį. Neretai svarbūs ar ne taip svarbūs dalykai sužinomi, bendraujant su draugais *Facebook* ar kituose socialiniuose tinkluose, tačiau tokiais atvejais kyla klausimas, ar sisteminių žinių formavimui ir jų individualiam įsisavinimui yra reikalingas standartinis vadovėlis kaip masių instruktavimo ginklas?

2.3. Ar apskritai šiais laikais vadovėlis reikalingas universitetinėse studijose? Keliant tokį klausimą, norėtusi pateikti fragmentą iš asmeninio pokalbio su jaunu fotografu. Į mano klausimą, koks turėtų būti geras fotografijos vadovėlis, jis atsakė: „Visų pirma [trumpa pauzė], nereikia skaityti jokio vadovėlio!“ Stebėdamas tą jaunąjį fotografą, aš matau, kaip jis tobulėja, tačiau popierinis vadovėlis ar skaitmenintas jo atitikmuo kompiuterio ekrane jam iš tikrųjų kaip ir nereikalingas. Kadangi, gilinantis į fotografavimo paslaptis, „lendama“ į internetą, ten randami įvairūs patarimai, mokomieji filmukai (angl. *tutorials*), sekama žymiausių pasaulio foto meistrų kūryba, skaitomi nuotraukų komentarai ir t. t. Sava kūryba, irgi talpinama į *Instagram* ar kitas žiniatinklio buveines, susilaukia kritikos ar pagyrimų, patarimų, aptariama socialiniuose tinkluose ir pan. Spausdinta produkcija kažkiek irgi žiūrima, bet tai – ne vadovėliai, o fotoalbumai, iliustruoti žurnalai, reklaminiai leidiniai su nuotraukomis ir pan. Tad, ar negali būti universalus vadovėlinio mo-

delio, kaip efektyviai išnaudoti šiuolaikines pasaulinio žiniatinklio galimybes mokymosi ir studijų tikslais? Tuo labiau, kad beveik kiekvienas jaunuolis šiais laikais turi išmanųjį telefoną su interneto prieiga.

Vadovėlis aukštosiose mokyklose kaip sisteminis žinių pateikimas mokymo tikslais, mano supratimu, vis dėlto yra reikalingas. Tačiau, jei kalba eina apie labai kompleksiškas žinių sritis, kyla klausimas, ar būtina jį nuosekliai skaityti? Jei žiūrėtume istorines žinias, tai istorijos vadovėlių tikslas yra parodyti didelius istorijos tarpsnius apibendrintai sutraukta forma. Nors pasaulio istorijos vadovėliai universitetų studentams atskirose šalyse būna leidžiami, tačiau kai kurie istorijos studijų specialistai reiškia mintį, kad tokio vadovėlio nuoseklus skaitymas vis dėlto yra mažai perspektyvus dalykas. Atmintis nėra pajėgi įsisavinti labai koncentruotos medžiagos kiekius su daugybe faktų, dėl to ir vadovėlių siūloma naudoti tik kaip parankinę priemonę. Tarkim, nagrinėjant kokią nors specialią temą, ją traktuoti kaip stambesnės temos apibrėžto laikotarpio dalį ir tada pasižiūrėti, kaip to laikotarpio sąryšiai atskleidžiami vadovėlyje (Opgenoorth, E., Schulz, G., 2001: 273). Būčiau linkęs pritarti tokiai nuomonei.

Ižvalgos ir apibendrinimai

1. Studentų interaktyvumo didinimas yra pažymimas kaip viena iš prioritetinių studijų modernizavimo krypčių. Rišlaus hiperteksto kūrimas, dalinimasis, tobulinimas, adaptavimas ir t. t. yra vienas iš perspektyvių studijų metodikos atnaujinimo dalykų. Norėtusi atkreipti dėmesį į giluminius saitus kaip itin svarbų komponentą, kuris bus pravartus, pereinant prie naujų mokymosi kelių, pagrįstų bendravimu socialiniuose tinkluose ir mokymosi platformose. Karybos istorijos studijos, integruojančios daugelio dalykų žinias, yra tinkama terpė savo potencialu, apibrėžtumu ir tikslingumu naudotis interneto resursais, juos kūrybiškai sujungiant paprastaisiais ir giluminiais saitais, tam naudojant vikius bei kitas debesų kompiuterijos galimybes.

2. Kuriant studijoms vertingą medžiagą, ypatingą reikšmę įgyja ne tik sukauptos žinios, euristiniai gebėjimai, vizualinė vaizduotė, bet ir literatūrinis kūrybiškumas, mat, orientuojantis į populiarėjančią integruotą mokymą(si), daugeliu atveju nėra lengva susieti skirtingų dalykų medžiagą, įvairių šalių ir skirtingų pasaulio geografinių regionų procesus, įvykius, faktus tiesioginiais priežastiniais ryšiais. Daugeliu atvejų vis dėlto, bent tam tikruose medžiagos apdorojimo etapuose, teksto rišlumą pasiekti padeda įvairios literatūrinės technikos, o neretai ir literatūrinės improvizacijos. Dirbant su literatūriškai rišliais bei suprantamais tekstais, tolesniuose etapuose gali būti siekiama ir konceptualaus gilumo.

3. Turint omenyje mokslinės prozos reikšmę ir vieną iš kriterijų kurti mokomąją medžiagą patrauklia literatūrine forma, reikėtų atkreipti dėmesį į kariūnų rašto darbų reikalavimų tobulinimą, labiau atsižvelgiant į humanitarinių mokslų dvasią ir tai, kad naratyviniai gebėjimai yra reikalingi kariškio profesiniame gyve-

nime. Tam būtina numatyti didesnę rašto darbų formų ir stilių įvairovę. Istorija yra viena iš humanitarinių disciplinų, o šio dalyko studijavimas turėtų padėti kariūnams kurti istorinius pasakojimus, kurie nebūtinai reikštų griežtai apibrėžtų tyrimo metodų taikymą pagal iš anksto nustatytą schemą. Galbūt tokie rašytiniai pasakojimai ar kūrybiški hipertekstai netiks kanonizuotai akademiniai spaudai su savo griežtos struktūros ir kitokiais reikalavimais, tačiau jie gali būti naudingi mokymosi procesams istorijos perteikimo prasme ir visuomenės švietimui. Romanai rašomi ne pagal taisykles, o straipsniai į „Iliustruotasis mokslas“ bei kitus mokslo populiarinimo žurnalus parengiami dažniausiai irgi pagal savus skaitytojų dėmesį patraukiančius kriterijus, kurie su akademiniais sutampa tik dalinai. Mokslinė proza apie praeitį, jos susiejimas su dabartimi gali būti kūriama, išreiškiant savo jausmus ir nuomonę, nevengiant humoro, gyvos kalbos ir daugelio kitų dalykų, kuriais pasižymi kūrybiškas humanitarų cechas.

Šaltiniai ir literatūra

1. Cascone, K. (2000). The Aesthetics of Failure: “Post-Digital” Tendencies in Contemporary Computer Music. *Computer Music Journal*. Vol. 24, No. 4 (Winter, 2000), pp. 12–18.
2. Dagienė, V., Grigas, G., Jevsikova, T. (2008). Enciklopedinis kompiuterijos žodynas. Vilnius.
3. Doty, C. (2016). Have What It Takes To Win In A Post-Digital World? Carlton Doty’s Blog. May 4, 2016. Prieiga per internetą: <http://blogs.forrester.com/carlton_doty/16-05-04-have_what_it_takes_to_win_in_a_post_digital_world>
4. Dredge, S. (2016). Wikipedia launching \$100m fund to secure long-term future as site turns 15. *Theguardian.com*. 15 January 2016. Prieiga per internetą: <<https://www.theguardian.com/technology/2016/jan/15/wikipedia-fund-future>>
5. EAGER. (2014–2017). EAGER: Towards Knowledge Curation and Community Building within a Postdigital Textbook. Award Abstract #1451431. National Science Foundation. Prieiga per internetą: <https://www.nsf.gov/awardsearch/showAward?AWD_ID=1451431>
6. Flak. (1944). Flak. Official Training Film / First Motion Picture Unit, [US] Army Air Forces. T. F. I-3389. Prieiga per internetą: <<https://www.youtube.com/watch?v=IMsRNauv7rM&feature=youtu.be>>
7. Gimtoji istorija (2002). CD – Gimtoji istorija. Nuo 7 iki 12 klasės / sudarytojas, redaktorius ir projekto vadovas Eugenijus Jovaiša. Vilnius: Elektroninės leidybos namai.
8. Ismail, N. (2016). Pearson is in the process of creating a global digital learning platform that it believes will revolutionise the education industry. *Information Age*. 17 October 2016. Prieiga per internetą: <<http://www.information-age.com/pearsons-learning-platform-123462720/>>
9. Klein, T. (2009). Encarta: Microsoft stellt Online-Lexikon ein. *Focus*

online. 2009-03-31. Prieiga per internetą: <http://www.focus.de/digital/internet/en-carta-microsoft-stellt-online-lexikon-ein_aid_385746.html>

10. Kloepfer, I. (2017). Digitalisierung: Google erobert die Schulen. *Faz.net*. 17-04-2017. Prieiga per internetą: <<http://www.faz.net/-gqe-8wxjr>>

11. Lässig, S., Pohl, K. H. (Hrsg.) (2007). *Historisches Forschen und Entdecken in Schule und Hochschule*. Schwalbach/Ts.: Wochenschau Verlag.

12. Military Wiki [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://military.wikia.com/wiki/Main_Page>

13. Morkytė, E. (2007). Saitai intelektinės nuosavybės teisės požiūriu (autorių teisių aspektai). *Teisė*. T. 64, p. 76–91.

14. Opgenoorth, E., Schulz, G. (2001). *Einführung in das Studium der neueren Geschichte*. 6., grundlegend überarbeitete Auflage. Durchgesehene Neuauflage. Paderborn, München, Wien, Zürich: Ferdinand Schöningh, S. 273.

15. Saldžiūnas, V. (2017). Norvegijos tankų būrio vadė žino, ką darytų Lietuvoje išvydusi rusų tankų koloną. *Delfi.lt*, 2017-06-01. Prieiga per internetą:

<<http://www.delfi.lt/news/daily/medijos-karas-propaganda/norvegijos-tanku-burio-vade-zino-ka-darytu-lietuvoje-isvydusi-rusu-tanku-kolona.d?id=74809802>>

16. Stadler, T. (2003). Die Zulässigkeit sog. Deep-Links - Eine Anmerkung zur Paperboy-Entscheidung des BGH = *JurPC Web-Dok.* 274/2003. *JurPC (Internet-Zeitschrift für Rechtsinformatik und Informationsrecht)*. *JurPC Web-Dok.* 283/2003 - DOI 10.7328/jurpcb/20031811291. Prieiga per internetą: <<http://www.jurpc.de/jurpc/show?id=20030283>>

17. Vyšniauskas, A. (2002). Istorijos studijų modernizavimas informacijos amžiuje. Naujoji paradigma praktikams / Mokymo metodikos knyga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

18. Vyšniauskas, A. (2012). Tiesos sakymo būdai: grynasis ir su priemaišomis. *Kultūros barai*. Nr. 5, p. 82–87.

19. Vyšniauskas, A. (2015). Głębokie linkowanie w Internecie jako podstawa kreatywnej działalności dla historyka. *Multimedia a źródła historyczne w nauczaniu i badaniach / Redakcja Mariusz Ausz; Małgorzata Szabaciuk*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 295–306.

20. Вендлярд, А. В. (2012). Анна Вероніка Вендлярд : «Добрі історики є креативними еклектиками». *Historians.in.ua*. 26 March 2012. Prieiga per internetą: <<http://www.historians.in.ua/index.php/en/intervyu/194-anna-veronika-vendliand-dobri-istoryky-ie-kreatyvny-my-eklektykamy>>

THE USE OF DEEP LINKS IN CREATIVE ACTIVITIES OF HISTORICAL STUDIES

Assoc. Prof. Dr. Arūnas Vyšniauskas

The General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania

Summary

The World Wide Web has changed during the past 15 years. In the new conditions of Web 2.0 and post-digital environment, we require the very new training and learning solutions: communication on the basis of social networks, new digital learning platforms, implementation of ideas for post-digital textbook, creative eclecticism, cloud collaboration, creating networked knowledge, generating combinatorial creativity, etc.

The article raises the importance of deep links for increasing interactivity in history studies giving the examples of hypertext, which combines external hyperlinks and deep links examining the history of military tanks, linking it with current military realities. Academic study of military history integrates the knowledge of many things. It is a relevant field of study to use the Internet resources and to combine and make hyperlinks in a creative way. The author gives practical advice by making deep links and the use of web pages with wiki functionality. In conclusion, it is recommended to expand the variety of writing styles with different types of texts for students, i.e. cadets. It is important for self-regulated learning and skills development for creating scientific texts and content in the spirit of digital humanities and preparing various publications not only for academic purposes.

In the last part of the article, the author discusses the relationship among learning-by-doing, project method and traditional concept of textbook as a system of knowledge for learning purposes. A traditional and military world history textbook remains significant, but for higher education it must be reoriented on demand and related to ad-hoc functionality similar to the use of encyclopedic texts.

AUTORIAUS LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas, pavardė: Arūnas Vyšniauskas

Mokslo laipsnis ir vardas: humanitarinių mokslų daktaras

Darbo vieta ir pareigos: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos
Humanitarinių mokslų katedros docentas

Autoriaus mokslinių interesų sritys: Lietuvos istorija; globalinė ir transnacionalinė istorija; karybos istorija; geopolitika; lyginamieji vadovėlių tyrimai

Telefonas ir el. pašto adresas: + 370 675 35 227; vysniauskas@gmail.com

AUTHOR'S COVER LETTER

Author's name and surname: Arūnas Vyšniauskas

Academic degree and name: Doctor of Humanities (History)

Workplace and position: The General Jonas Žemaitis Military Academy of
Lithuania, Department of Humanities

Author's research interests: history of Lithuania, global and transnational
history, military history, geopolitics, international textbook research

Telephone and e-mail address: +370 675 35 227; vysniauskas@gmail.com

- 1 http://www.bbc.co.uk/history/interactive/animations/mark_one_tank/index_embed.shtml
- 2 https://lt.wikipedia.org/wiki/Renault_FT
- 3 <https://www.welt.de/img/geschichte/mobile161744904/1931624017-ci23x11-w960/Westfront-deutscher-Sturmpanzer-Info-no.jpg>
- 4 <http://www.precision-panzer.moonfruit.com/communities/9/004/006/621/409/images/4586390596.jpg>
- 5 http://i41.servimg.com/u/f41/11/01/53/00/a7v_ta10.jpg
- 6 https://etd.ohiolink.edu/rws_etd/document/get/osu1338500708/inline
- 7 <http://rgaspi-458-9.germandocsinrussia.org/de/nodes/226#page/160/mode/inspect/zoom/8>
- 8 https://worldoftanks.ru/dcont/fb/uncommon_images/history_section/sovtanks1/lenin.gif?MEDIA_PREFIX=/dcont/fb/
- 9 <https://kam.lt/download/48066/tankai%20lk.pdf>
- 10 <http://www.bbc.com/news/uk-england-37302722>
- 11 <https://www.nzz.ch/international/europa/grafik-timeline-100-jahre-panzer-wie-sich-panzer-seit-dem-1-weltkrieg-entwickelt-haben-ld.116517>
- 12 <http://www.n-tv.de/mediathek/bilderserien/politik/Vor-100-Jahren-rollte-der-erste-Panzer-in-die-Schlacht-article18646056.html>
- 13 <http://izvestia.ru/news/632711>
- 14 http://www.epaveldas.lt/vbspi/showImage.do?id=DOC_O_86299_1&biRecordId=7942
- 15 https://www.youtube.com/watch?v=zxBtow_8z00&feature=youtu.be
- 16 <http://www.delfi.lt/mokslas/mokslas/geriausi-lektuvai-ameriketiski-o-tankai-vokiski.d?id=1246150>
- 17 <http://www.delfi.lt/news/daily/medijos-karas-propaganda/patvirtinta-vokietija-lietuvoje-dislokuos-tankus.d?id=72687392>
- 18 <https://www.youtube.com/watch?v=8a3uOyOOdAo&feature=youtu.be&t=7m2s>
- 19 <https://www.youtube.com/watch?v=K2mcO6l-0cY&feature=youtu.be&t=1m39s>
- 20 <https://www.youtube.com/watch?v=k3IPA3rxpuE>
- 21 <https://www.welt.de/wirtschaft/article161078829/IS-Kaempfer-zerstoeren-den-deutschen-Panzer-Mythos.html>
- 22 <http://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/leopard-in-syrien-deutschlands-vorzeigepanzer-unterliegt-im-kampf-dem-is-14649046.html>